

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תצא

(חלק יט — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות — שבוע פרשת תצא, חיד לול, ה'תשפ"ב (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תצא ג

וכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, רואים אנו כי אמנם בקידושי כסף בא לידי ביטוי תוכנם וענינם הכללי של הקידושים (יותר מאשר בקידושי שטר וביאה), כדלקמן.

ב. בגמרא⁷ הובא לימוד נוסף לכך שהאשה נקנית בכסף – מן הכתוב „ויצאה חנם אין כסף“⁸, אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר (כשיצאה ממנו)⁹ ומאן ניהו אב“¹⁰.

ויש לומר שבגדר קידושי כסף ישנו חילוק אם המקור לכך הוא „כי יקח איש אשה“ שבפרשתנו, או „ויצאה חנם אין כסף“¹¹ –

ובהקדים, שבנוגע לקידושי כסף

א. מן הפסוקים בפרשתנו¹ „כי יקח איש אשה ובעלה גו' ויצאה גו' והיתה“, למדו חז“ל² אשר „האשה נקנית בכסף בשטר ובביאה“. בכסף – מ„כי יקח איש אשה“³; מ„ובעלה“⁴ ללפינו שנקנית בביאה; ובשטר – מ„ויצאה והיתה – מקיש היתה לזה ליציאתה מזה מה יציאתה מזה בשטר אף היתה לזה בשטר“.

והנה אע“פ שמעיקר הדין האשה מתקדשת בכל אחת מ„שלש דרכים“ אלו, מכל מקום „נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף“⁵. וי“ל שדבר זה מתאים לכך שקידושי כסף הוא הקנין הראשון האמור בפסוק, להיותו נלמד מ„כי יקח“⁶.

(7) שם ג, ב.

(8) משפטים כא, א.

(9) פרש“י קדושין שם ד”ה ויצאה.

(10) ובירושלמי שם: כסף בלא ביאה מנין ויצאה חנם אין כסף אם אחרת יקח לו מה זו בכסף אף זו בכסף.

(11) בגמרא שם ד, ב: ואיצטריך למכתב

ויצאה חנם ואצטריך למכתב כי יקח כו'. אבל ראה פרש“י שם ד”ה לתנא. ובפנ“י שם ד”ה ותנא דמייתי (ובדף ג, ב ד”ה בכסף) כתב דזהו רק לדעת רש“י (דתנא לא ס”ל דלמדין מאין כסף כו'), משא”כ לדעת התוס'. וראה עצמות יוסף שם. (וראה ריטב”א הני”ל). וראה תוד”ה כשם שם יג, א. מראה הפנים לירושלמי שם בתחלתו. (וראה פרש“י שם ו, ב ד”ה אינה מקודשת. אבני מילואים סי’ כח סקט”ז. ועוד).

ולהעיר שבסהמ”צ להרמב”ם שם, ובחינוך שם הביאו הלימוד שהאשה נקנית בכסף מאמרו באמה עברי' (ויצאה חנם) אין כסף כו'. אבל בהל' אישות (פ”ג ה”כ) כתב הרמב”ם „שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר כו“.

(1) כד, א”ב. וראה הפסוקים שהביא הרמב”ם בריש הל' אישות; סהמ”צ מ”ע ריג; פיהמ”ש ריש קידושין. חינוך מצוה תקנב. וראה שינוי נוסחאות ברמב”ם בהוצאת פרענקל שם. ואכ”מ.

(2) בספרי עה”פ. וראה קידושין ד, ב ואילך. ירושלמי ריש קידושין. וראה בהערה 1 ובהערה הבאה.

(3) כ”ה בספרי, ועד”ז בירושלמי שם. ובבבלי (שם ד, ב) מוסף, „אין קחה אלא בכסף וכה”א נתתי כסף השדה קח ממני“. וראה שם ב, א ואילך. ובקה”ע שם מפרש כן בירושלמי. וראה בירושלמי שם להלן (הובא בהערה 10).

(4) כ”ה בספרי, בבלי וירושלמי שם. אבל לר' יוחנן (שם ט, ב. ועד”ז בירושלמי שם בתחלתו) נלמד מ„בעולת בעל“ (פרשתנו כב, כב). וראה בהנסמן לעיל הערה 1 ולקמן הערה 6.

(5) רמב”ם הל' אישות פ”ג הכ”א. וממשיך שם „וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש“. וראה יבמות לא, ב „רובא בכספא“. וראה ר”ן ריש קידושין. וראה הערה הבאה.

(6) עדמ”ש הרשב”א וריטב”א ריש קידושין בזה שנקט התנא כסף ברישא.

ישנה חקירה של הגאון הרוגזובי¹²: „אם העילה הוא הקנין ועי"ז מתקדשת או להיפך העילה היא הקידושין ועי"ז היא קונה הדבר"¹³ – דהיינו; האם הקידושין חלים ע"י שהאשה קונה את הכסף, או להיפך: ע"י שהאשה מתקדשת הרי היא קונה את הכסף.

ומביא ראיות לב' האופנים:

קיימא לן¹⁴, היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת כו' וכן לענין קידושין¹⁵, „לשיטת הראשונים"¹⁶ כן הדין אף לגבי כסף קידושין. ולכאורה, כיון שעדיין לא קנתה האשה את הכסף (שהרי אין המדובר (דוקא) כשהכסף נפל בד' אמותי)¹⁶, כיצד זה נעשית מקודשת? אלא מכאן ראי', אשר „העילה היא הקידושין ועי"ז זה היא קונה הדבר" (האשה קונה את הכסף עי"ז שנעשית מקודשת)¹⁷.

(12) שו"ת צפע"ג דווינסק ח"א ס"ט.

(13) וראה מ"ש בזה (ולשונו) בכ"מ בספריו: צפע"ג הל' אישות פ"ו ה"ד. שו"ת שם סי' ג, יו"ד, לד (בתחלתו), עז. שו"ת ווארשא סי' רסז. מהד"ת סב, ב. עז, ג. ועוד (הובאו במפענצ"פ פ"י סי' ב.ג. כללים בערכו). ובכ"מ מהנ"ל כתב דשני הדברים נעשו בבת אחת. וראה בית האוצר להר"י ענגל מערכת ב' כלל ט אות יא (הובא בחלקו במפענצ"פ שם).

(14) משנה גיטין עח, א. רמב"ם הל' אישות ספ"ד. טושו"ע אה"ע סי' ל ס"ה.

(15) כ"ה לשונו בשו"ת הנ"ל הערה 12. ושם סיו"ד „ולולי דברי הרמב"ם". ובמהד"ת עז שם „כשיטת רבינו ז"ל".

(16) כדעת ר"י שם עח, ב: אפילו מאה אמה. וראה ר"ן שם. כס"מ לרמב"ם שם. ני"ב השו"ע שם.

(17) בשו"ת שם סיו"ד: ובאמת הרבה יש להאריך בגדר הך דגיטין דף עח קרוב לה מקודשת ג"כ דמ"מ כיון דגבי קנין לא הוה כמבואר שם מ"מ איך נתקדשה הא לא הוה

לאידך, מביא ראי' לאופן הא' (שהעילה הוא הקנין)¹⁸:

איתא בגמ'¹⁹ שבקידושין תוך כדי דבור לאו כדבור דמי ואין המקדש יכול לחזור בו מהקידושין (אפילו תוך כדי דבור). ופירש הרשב"ם²⁰: „שאם קדש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור ליהו מתנה ולא להו קידושין, אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת”.

ואינו מובן: מפני מה מתאר הרשב"ם נדון שבו אומר המקדש „ליהו מתנה (ולא להו קידושין)” ולא דברים כפשוטם, שחזר בו לגמרי מנתינת הכסף ותובע את הממון בחזרה מיד האשה?

ומזה גופא²¹ הוכחה, שבכגון דא אכן יכול לחזור בו, דכיון שבדרך כלל (מלבד בקידושין) הרי „הלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי”¹⁹, א"כ בידו לחזור בו מנתינת והקנאת הכסף, אם חוזר תוך כדי דבור (וממילא אינה מקודשת) – מפני שמהקנאת הכסף אפשר לחזור בתוך כדי דבור;

קנין כלל וגם במה נעשה הכסף שם קידושין כל זמן שלא קנתה. ובשו"ת ווארשא הנ"ל: וכן לולא דברי הראשונים ז"ל דגם בקרוב לה כן דמה לנו ויצאה והיתה דכ"ז שאין כאן לי זה לא חל שם קידושין כלל על הכסף מלבד מה שלא נתקדשה וקנין ליכא. וראה מהד"ת שם: ועי' גיטין דע"ח ע"ב משמע דהוה מציאות אחת (הקנין של כסף קידושין והקידושין) דמהני גבי קידושין קרוב לה.

(18) וראה גם בשו"ת ווארשא הנ"ל. וראה צפע"ג הל' ע"ז פ"ב ה"ט. הל' גירושין פ"ו הט"ז. (19) ב"ב קכט, סע"ב ואילך.

(20) שם קל, רע"א.

(21) ראה שו"ת חת"ס אה"ע סי' צז, שמבאר דברי הרשב"ם באופן הפוך.

ג. ויש לומר שזהו החילוק בין ב' הלימודים מהיכא נפקא לן כסף קידושין – אם מ"כי יקח" או מ"ויצאה חינם אין כסף":

בפסוק "כי יקח איש אשה" ההדגשה היא על פעולת האיש, משא"כ בדרשה "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר" ההדגשה היא על כך שה"אדון" (האב, שהוא במקום בתו) האשה) מקבל את הכסף.

ולכן, אם קידושי כסף נלמדים מ"כי יקח איש אשה" – מסתבר לומר, שהקידושין חלים ע"י פעולת נתינת הכסף דהבעל – "כי יקח איש" [וזה (הקידושין) פועל שהאשה תקנה את הכסף]²⁴.

משא"כ ע"פ הלימוד מ"יש כסף לאדון אחר"²⁵ – מסתבר, שחלות הקידושין נעשה דוקא עי"ז שיש כסף (בעלות על הכסף) – עי"ז שהאשה קונה (מקבלת) את הכסף (ולא די בנתינת הכסף מהבעל כדי לפעול חלות קידושין).

ד. כל הענינים בנגלה תורה משתלשלים מענינים בפנימיות התורה. ועד"ז מובן בעניננו:

הרמב"ם מה"ת לא מהני תוכ"ד. ועד"ז כתב בשו"ת שם סי' עה. וראה שו"ת ווארשא שם בריש הסימן. ובמקומות שבהערה 18.

24) וגם לפי מה שלמדתי בגמ' קיחה קיחה משדה עפרון וקיחה איקרי קנין, הרי "לאו גז"ש ממש היא כו' אלא גלוי מילתא בעלמא כו' דמה התם בכסף אף הכא בכסף" (ריטב"א קדושין ב, סע"א, ובכ"מ), אבל אופן וגדר הקנין לא דמי זל"ז.

25) ופשיטא לפי הלימוד בירושלמי "מה זו בכסף אף זו בכסף". ועפ"ז אולי יש לתרץ קושיות התוס' ד"ה מעיקרא (שם ד, ב).

ודוקא כשאינו חוזר בו מהקנאת הכסף, אלא רק מן הקידושין (ובבעלות הכסף אינו פועל כל שינוי – והרי הוא של האשה בתורת מתנה), אזי הדין הוא שאין שומעין לו, לפי שאי אפשר לחזור מן הקידושין אפילו תוך כדי דבור.

ומוכח מהתם ש"העילה הוא הקנין", דאם נאמר ש"העילה היא הקידושין ועי"י זה היא קונה הדבר", הרי נוכל לפרש את דברי הגמרא כפשוטם, שרצונו לחזור בו גם מנתינת הכסף, ואעפ"כ "אין שומעין לו" – דכיון שהקנאת הכסף באה בסביבת הקידושין, ומן הקידושין אינו יכול לחזור בו תוך כדי דבור, הרי ממילא אינו יכול לחזור בו מהקנאת הכסף (שבאה כתוצאה מהקידושין).

ודוקא אי נקטינן ש"העילה הוא הקנין" – שתחילת הקידושין היא בהקנאת הכסף ולכן יכול לחזור בו מן הקנין כמו מכל קנין כסף – מובן הכרח הרשב"ם לפרש²², שהמדובר כאן הוא שאינו חוזר בו מהקנאת הכסף (והשינוי שעושה מכסף קידושין ל"כסף מתנה" אינו חזרה מהבעלות על הכסף), כי אם מהקידושין לבד (והכסף להווי מתנה)²³.

22) ומסיים שם בצפ"ענ "והך דגיטין דף עח י"ל בקדושי שטר". ועד"ז כתב בשו"ת שם סי' יו"ד. מדה"ת הנ"ל. וכ"כ בשו"ת ווארשא שם: ובדואי הרשב"ם ז"ל מפרש הך דגיטין רק בקידושי שטר.

23) ולדעת הרמב"ם כו' ראה בהמשך התשובה ס"ט שם ביאור אחר מה שלא מהני תוכ"ד בקידושין (כיון שמה שהאשה נעשית מקודשת "זה עושה התורה גזה"כ"). ולפ"ז דעת

(* וראה ביאור באו"א – לעיל ע' 189.

האהבה³², שעיקר ענינה לפעול את ההתקשרות והדביקות באלקות, ד"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא³³.

ועפ"ז יבואר גם התוכן הפנימי שבב' סברות הנ"ל בענין כסף קידושין – אם „העילה הוא הקנין” או „העילה היא הקידושין” – אשר „אלו ואלו דברי אלקים חיים”³⁴, ושניהם קיימים בפנימיות הענינים (עכ"פ):

הקנאת הכסף (אהבה) מרמזת על היחוד והדביקות של אדם מישראל בהקב"ה כנ"ל, וקידושין – (מלשון הפרשה והבדלה³⁵) – על הפרישות מעניני העולם, ובזה ישנם ב' האופנים הנ"ל – איזה מהם הוא „העילה” וראשית הענין, והדבר תלוי באופן וסדר העבודה, אם היא בדרך מלמטה למעלה, או מלמעלה למטה³⁶:

בעבודה מלמטה למעלה, ענין הקידושין קודם – לכל לראש נדרשת מהאדם הפרישות מתאוות כו' עולם הזה, ועי"ז מתעוררת אצלו האהבה והתשוקה לאלקות (קנין הכסף)³⁷ – סור מרע (ואחר כך³⁸) ועשה טוב.

ואילו בעבודה מלמעלה למטה הרי זה באופן הפוך: לאחר שהאדם עומד בהתעוררות האהבה לאלקות, קנין

ידוע²⁶ הפירוש הפנימי בענין „האשה נקנית לבעלה”²⁷, דקאי על ענין הקידושין והיחוד דהקב"ה וכנסת ישראל (וזה נפעל ע"י ג' הענינים דכסף שטר וביאה²⁸). וכשם שבקידושין למטה בין איש לאשה ישנם ב' הענינים²⁹: מה שהאשה קנוי לבעלה ומה שנאסרה על אחרים, כך יש ב' ענינים בקידושין³⁰ שבין הקב"ה ובני ישראל: הדביקות של בני ישראל בהקב"ה, והיותם בפרישות ובהבדלה מכל סתירה והעלם על זה, מעניני העולם – קדושים ומובדלים מתאוות עולם הזה.

וכשם שבקידושין למטה ב' הענינים קשורים זה בזה ואי אפשר להפרידם – עד"ז הוא בקידושין בין בני ישראל והקב"ה, שאף בהם מוכרחים להתקיים ב' הענינים, וכמו שנאמר בחובת הלככות³¹: „מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התישב אהבת העולם בנו”.

ה. ע"פ הנ"ל יובן הטעם הפנימי למנהג ישראל לקדש ע"י (קנין) כסף דוקא – כיון שהענין הפנימי בקידושין, היחוד והדביקות של בני ישראל בהקב"ה, קשור (בעיקר) לבחינת „כסף” – מלשון „נכסוף נכספתי” – עבודת

32) אוה"ת שבועות שם. וראה כש"ט ולקו"ת

שם.

33) ראה זח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

34) עירובין יג, ב.

35) ראה תו"כ ורש"י ר"פ קדושים. פרש"י משפטים כב, ל. קדושים כ, ז. כו. ועוד. וראה בהנסמן בהערה 30.

36) ראה ד"ה וחר סיני עשן תש"ט פ"ח ואילך. ובכ"מ.

37) ראה תניא ספמ"ג.

38) לקו"ת בלק ע, ג. ועוד.

26) ראה לקו"ת בשלח א, רע"ג. כש"ט בתחלתו סי' יוד. ובכ"מ.

27) לשון רש"י ריש מס' קידושין.

28) ראה לקו"ת וכש"ט שם. אוה"ת שבועות ע' קצט. רד. ביאוה"ז (להצ"צ) ע' צב. לקו"ש ח"ו ע' 320 ואילך. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רד.

29) ראה צפע"נ ה' אישות פ"ג הט"ו. ובכ"מ.

30) להעיר מתניא פמ"ו (סה, סע"ב ואילך). אגה"ת פ"י (צט, סע"א).

31) פתח השער לשער אהבת ה'.

מצד גודל המסירה ונתינה לאלקות שלמעלה מטעם ודעת, נעשה בדרך ממילא פרוש מעניני העולם.

ז. ועוד יש לומר (ובעומק יותר), שהענין הנ"ל שייך לאמה עברי' דוקא –

ב' אופני העבודה הנ"ל הם (גם) בהתאם לחילוקי הדרגות במצב האדם העובד: אם מצבו הוא כזה שיש להזהירו על פרישות מתאוות עולם הנה כפשוטן – אזי הסדר הוא (על דרך הרגיל): אי אפשר להגיע לדרגות נעלות בעבודה, ליחוד ודביקות בה' (ע"י אהבה), אלא אם יבטל תחילה את הרע שבקרבו (תאוות עולם הזה)⁴⁰; וממילא נדרש תחילה ענין הקידושין (פרישות והבדלה) ואחר כך "כסף" (יחוד ודביקות באלקות).

אבל מי שהנו פרוש כבר מתאוות עולם הזה כפשוטן, ונדרשת ממנו דרגא נעלית יותר של פרישות – לפרוש מ"טבע מדותיו", לעבוד את השי"ת שלא לפי מזידות טבעו – הנה פרישות כזו נפעלת ע"י העבודה ד"מוחין דגדלות", ההתבוננות בעמקי הלב באלקות, וזה פועל שטבע המדות יתהפך מטבעו, "שיהי' התשוקה לאלקות בשינוי מנהגות תשוקתו לחמדי עולם הזה ובהתהפכות המדות"⁴¹.

ולכן למדים אופן זה בקידושי כסף

(40) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א'מח. ובכ"מ.

(41) סהמ"צ להצ"צ מצות יעוד או פדיון אמה העברי' (פד, א). וראה גם ע"ד העבודה דאמה עברי' – תו"ח שמות ד"ה וכי ימכור (עא, ב ואילך). ד"ח שער התפלה פס"ו ואילך. אוה"ת משפטים ע' א'קבו ואילך.

כסף, הנה עי"ז נפעל אצלו ענין הקידושין – הפרישות מהעולם.

ו. החילוק בין ב' האופנים (מלמטה למעלה ומלמעלה למטה) הוא מצד היותם ב' סוגי עבודה: האופן הא' הוא העבודה שע"פ סדר והדרגה, שהיא עבודה שע"פ טעם ודעת (דקדושה), ולכן אין האדם יכול לבוא לידי אהבת ה' קודם שפורש מאהבת ותאוות עניני העולם.

והאופן הב' הוא העבודה שאינה ע"פ סדר והדרגה, העבודה שלמעלה מטעם ודעת: מבלי הבט על מעמדו ומצבו³⁹, מוסר הוא את עצמו בדביקות לאלקות, אשר יסוד עבודה זו הוא מצד קבלת עול, שלמעלה מטעם ודעת, ועי"ז נעשה מופרש מתאוות ותענוגי עולם הזה ונפטר מהם.

ויש לומר, שזהו גם החילוק בין ב' הלימודים – הלימוד מכי יקח איש אשה בפרשת קידושין והלימוד מ"ויצאה חינם אין כסף", דקאי באמה עברי':

בפרשת קידושין – ענין הקידושין בסדר העבודה על דרך הרגיל – הסדר הוא, שתחילה יש לפעול את הקידושין, הפרישה מעניני העולם, ואח"כ בא הכסף – האהבה והיחוד עם אלקות.

משא"כ בענין הקידושין בפרשת אמה עברי' – עבודת עבד, אשר בכללות היא העבודה דקבלת עול (למעלה מטעם ודעת) – הנה בקידושין אלו יכול אדם לבוא לידי נתינה ומסירה לאלקות אף קודם שיעמוד בפרישות מעניני העולם; ואחר כך,

(39) להעיר מתניא שם.

שנעשה יחוד ודביקות דבני ישראל בקב"ה, בתכלית היחוד, שזהו ענין הנישואין⁴² שיהי' בקרוב ממש (ע"י העבודה דאירוסין⁴² בזמן הגלות), בביאת משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תצא, י"ג אלול*, תשי"ד)

מאמה עברי' דוקא, שכן היא מדרגת אמה עברי'⁴¹ – שינוי המדות ממהות למהות, וכעבודת אמה כפשוטה: ליטול תבואה (פשוטה) ולעשות ממנה מאכל, מטעמים.

ומאחר ש"כל נפש בפרט"⁴¹ כוללת בתוכה את כל הדרגות, ישנה נתינת כח לכל אחד למסור עצמו לגמרי באהבה ודביקות לאלקות, ומצד זה תיפעל בדרך ממילא ההבדלה מחשיקת וחמדי עולם הזה עד לאופן של שינוי טבע המדות ממהות למהות.

ועי"ז "האשה נקנית לבעלה" –

(42) שמו"ר ספט"ו.

(* יום נישואי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע (עש"ק תצא בשנת תרנ"ז). ולהעיר שנישואי כ"ק אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' במוצש"ק תצא י"א אלול תרל"ה.

